

†HELLIG KORS KAPEL

Kapellet er kun sparsomt omtalt i kilderne. Det nævnes første gang 1519, da Christen Skram til Urup i sit testamente betænkte »Hellig kors Capelle udhen byen« med en ørtug rug.¹ 1531 og atter 1537 fremhæves kapellet som pejlemærke i landskabet i forbindelse med en stadfæstelse af grænsedragningen ved Bygholm Slots nordre mark (Lovby Mark).² Tidspunktet for kapellets stiftelse er ukendt,³ ligesom det er uvist, hvornår det blev nedrevet. Det kan være dette, der henvises til 1544, da et kapel 'ved broen vest for byen' blev nedrevet,⁴ men henvisningen kan lige så vel gælde †kapel i S. Jørgensgården (s. 6147) eller et i kilderne i øvrigt ukendt kapel (jfr. s. 5352).

Beliggenheden specificeredes i 1530'erne som værende på det sted, hvor et kogærde markerede slotsmarkens østlige skel mod byen, mellem Bygholm Å i syd og Hansted Bro i nord, dvs. tæt ved de to nordlige udfaldsveje fra byen. En tilsvarende placering ved byens udkant kendes fra andre helligkorskapeller.⁵ Kapellet er ikke påvist arkæologisk.⁶

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Gammel Skanderborg Amt i almindelighed henvises til s. 2874, vedr. litteratur og forkortelser smst. til s. 2875; endvidere fortegnelse over

arkivalier og litteratur vedr. kirkerne i Horsens, s. 5359 note 1.

Redaktion ved Lars Bisgaard og Rikke Ilsted Kristiansen. Redaktionssekretær Heidi Lykke Petersen. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Engelsk oversættelse ved James Manley. Redaktionen afsluttet 2004.

¹ Jfr. afskrift i Jens Bircherods dagbøger (februar 1673) i KglBibl. *NyKglSaml* 1986c, 4°. Testamentet er publiceret i Lars Bisgaard, *Tjenesteideal og fromhedsideal. Studier i adelens tænke måde i dansk senmiddelalder*, Århus 1988, 156.

² *Det Kgl. Rettertings Domme* I, udg. Troels Dahlerup, Kbh. 1959, 716.

³ Dette forhold synes at gøre sig gældende for flertallet af de få kendte helligkorskapeller i Danmark, jfr. kapellerne i Helsingør (omtalt 1492, *DK Frborg* 541), Kalundborg (omtalt 1495, *DK Holbæk* 3343), Roskilde (omtalt 1526, *DK Kbh.Amt* 142) og Odense (omtalt 1506, *DK Odense* 1895). Oprettelsen af †Hellig Kors Kapel i Ribe kan dog bestemmes til sidst i 1400'erne (*DK Ribe* 851f.).

⁴ *KancBrevb* (1. juli 1552).

⁵ Jfr. *DK Odense* 1895; *Ribe* 851f.; *Holbæk* 3343; *Frborg* 515.

⁶ Jfr. Jacob Kieffer-Olsen, Jesper L. Boldsen og Peter Penz, »En nyfunden kirke ved Bygholm«, *Vejle Amts Årbog* 1986, 46; upubliceret manuskript ved samme, 1998, 8 (findes på Redaktionen af Danmarks Kirker).

†HOLY CROSS CHAPEL · ENGLISH SUMMARY

The chapel is mentioned for the first time in 1519 in connection with a bequest. The dates of its foundation and later closure are unknown. In the 1530 it was singled out as a landmark in the countryside

in connection with the drawing of a field boundary. It was west of the town between the river Bygholm Å in the south and the bridge Hansted Bro in the north but the exact location is unknown.